Ego = kereszt?

Az egyén-centrikus kereszténység zsákutcái

CSERMELY PÉTER

Semmelweis Egyetem
evangélikus lelkész, egyetemi tanár, akadémikus
E-mail: csermelynet@gmail.com

Mennyiben volt hasznos és mennyiben vált eltúlzottá az individualizmus kiteljesedése a kereszténység évezredeiben? Milyen jellemző vonásokkal bír korunk túlzottan én-központú kereszténysége? Miért kerül ez veszélyesen közel az önmegváltás gondolatához? Hogyan értékelődik le emiatt a kereszt teológiája? Melyek a modern időkre jellemző moralista terapeutikus deizmus jellemzői? Miért nem dőlhetünk hátra azzal a megnyugtató tudattal, hogy ez csak az amerikai tizenévesekre volt jellemző húsz évvel ezelőtt? Milyen apró változásokkal torzul el az evangélium tiszta tanítása az 1) Isten képmására való teremtettségünk túlértékelése; 2) a hitnek a saját döntésünkként való értelmezése; 3-4) az emberi ész és tettek túlértékelése; 5) Jézus hozzánk hasonló emberként való kezelése; és végezetül 6) a saját, másokat hithez segítő tevékenységünk túlértékelése miatt? A cikkem legfontosabb mondanivalója az a kérés, hogy fokozottan ügyeljünk az én-központúság szempontjából is az evangélium tiszta tanítására.

Kulcsszavak: individualizmus / a kereszt teológiája / moralista terapeutikus deizmus / önmegváltás

Az én-központú kereszténység néhány ismérve

Az individualizmus kiteljesedésének igen sok szakasza volt a kereszténység kétezer éves története során. Már Augustinus „Vallomások” kötete is a hit egyéni megélésének egy korai, igen magával ragadó példája. A középkorban Abelard és William of Ockham munkássága nyomán fokozatosan felértékelődött az egyén (mint egyedi létező) fontossága. A reneszánsz embereszmény, a polgáriasodás kezdete és maga a reformáció is tovább erősítette az egyén központi szerepét az élet minden területén. A nyugati kereszténységben ez az individualizálódó folyamat fejlesztette ki az igényes teológiai gondolkodást, és ez tette lehetővé a reformációban azt is, hogy Isten igéje a családok mindennapi élete lehessen.

Hol tartunk ma az individualizmust kiteljesítő folyamatban? Korunk nyugati kereszténységének a népbetegsége, hogy az én-központúsága a fenti, gazdagító szerepkörből átesett a ló túlsó oldalára. A helyett, hogy – *a hit általi megigazulás mintájára* – az egyént felszabadítaná, és megnyitná a hit mélységeinek és Krisztus közelségének a megélésére (CSERMELY 2027), korunk keresztény szemlélete – *bár ezt sokszor észre sem veszi* –az egyént bezárja a saját egójának a börtönébe.[1] Veszélyesen megfeledkezünk ezzel arról, hogy a Maslow-piramis tényleges csúcsa nem az önmegvalósítás, hanem az ön-transzcendencia. Azaz: az életünk igazi beteljesülése az a felülemelkedés az önmagunkba zárt magunkon, amelyet csak a kegyelem tud megadni nekünk. Másként fogalmazva: a felvilágosodás „cogito ergo sum” (*gondolkodom, tehát vagyok*) megállapítása korunkra „sum ergo sum”-má (*vagyok, tehát vagyok-ká*) alakult. Csak azt nem vesszük észre, hogy ezzel veszélyesen közel kerültünk Isten JHWH („vagyok, aki vagyok”; 2Móz 3,14) önmeghatározásához. Az alázat hiánya keresztény népbetegséggé vált. Korunk ego-ja (sokszor csak titkon, rejtve) Isten helyébe és

[1]Luther (Augustinust követve) a Római levéhez írott kommentárjában írta le ezt az önmagába záródó embert (*homo incurvatus in se*), amelyik annyira radikálisan önző, hogy még Istent is a saját érdekeinek megfelelően használja.

(önmegváltást gyakorolva) a kereszt helyébe képzeli magát. Így lesz az „ego = kereszt” kérdőjeléből korunk mindennapjainak a valósága.

Milyen jellemző vonásokkal bír a mai kor túlzottan én-központú kereszténysége? Sokszor alapvető tévedésben élünk az Istennel való viszonyunkat tekintve. Noha ezt még magunk előtt is sok esetben letagadjuk, mégis úgy képzeljük, hogy a mi kezünkben van a póráz, és Istenen van a nyakörv. Mindannyian Istent akarjuk felvenni segédmunkásnak a mi kft-nkbe, de az nem jut eszünkbe, hogy beálljunk segédmunkásnak az ő vállalkozásába. „*Mindig és mindenütt a segítségünkre siet a mi emberszerető Urunk. Csak akarnunk kell!*”[2] Hát bizony ez nem így van. A hit nem olyan csodalámpa, amit ha megdörzsölünk, akkor előpattan az a jóságos és segítőkész dzsinn, akit – történetesen – Istennek nevezünk. Nem vélhetjük úgy, hogy Istennek az a *dolga*, hogy nekünk jó legyen. (*De azonnal!*) Mert Isten olyan, mint egy csokoládé automata: fent bedobjuk az imát, alul pedig kijön a jutalom. Mert Isten a mi önmegvalósításunk *eszköze* (TRUEMAN 2024). – Ebben az önmegvalósításban a „hitünk” elemeit úgy állítjuk össze a legkülönbözőbb tradíciókból, ahogyan a „személyes spiritualitásunk” az egyéniségünknek a legmegfelelőbbé válik (TAYLOR 2024). A bűn fogalma a legtöbbször ki van tagadva az én-központú kereszténységből: a jóistenkének az a dolga, hogy elforduljon, amikor disznólkodom.

Az önmagát előtérbe toló „hívő” azt gondolja, hogy Jézus követése egy olyan „szűk kaput” eredményez, amely elveszi a szabadságát. Azt viszont nem veszi észre, hogy Jézus helyett a saját maga követésével bezárja az életét saját magába, ami (*Krisztussal, az igazi Életbe vezető Út-tal gyökeres ellentétben*) nem nyitja meg a számára új és új dimenziók sokaságát a Teljesség és ezzel embertársai felé (SHULTS 2003; ZIZIOULAS 2012; CSERMELY 2027). Ezzel az én-centrikus hívő egy olyan félresiklott megváltástant követ, amely a beteljesülést, a boldogságot, a célt és a szeretetet saját magában keresi Jézus Krisztus helyett. Joseph Ratzinger szerint ez olyan szellemi tunyaság (*acedia*), amelynek a lényege az Isten elől való menekülési vágy azért, hogy a menekülő egyedül maradhasson a saját végességével, és ne zavarja Isten közelsége. Ezzel az ember nem akármit, hanem a kiválasztottságot igyekszik lerázni magáról (RATZINGER 1993, 53. o.).

Az én-központú világkép egy elterjedt formája: a moralista terapeutikus deizmus

Az én-központú kereszténységnek az eddigiekben vázolt vonásait kiválóan összefoglalta az az elemzés, amelyet Christian Smith és kutatócsoportja két évtizeddel ezelőtt 3000 amerikai tizenéves körében végzett el (SMITH 2009; SZIKRA 2025). A kutatásból kirajzolódó világkép szerint létezik egy Isten, aki megteremtette a világot, és vigyáz az emberekre. Ez az Isten azt várja, hogy az emberek jók és igazságosak legyenek. Az élet igazi célja az, hogy boldogok legyünk. Isten csak akkor „zavar bele” a mindennapjainkba, ha baj van. Akkor viszont a segítségünkre siet. Végső soron a jó emberek a mennybe jutnak. – Isten tehát egy diszkrét, leginkább be nem avatkozó, de mindig a kívánságainkat leső mennyei komornyik és egy kozmikus terapeuta keveréke lett – akinek még fizetni se kell... Igen jellemző erre a gondolkodásra az, hogy Krisztus teljességgel ki van belőle zárva. Maximum Jézuska lehet, aki éppolyan „akkor kapok ajándékot tőle, amikor én akarom, és azt kapom, amit én akarok” istenke, mint a jóistenke. A bűn ebben a nézetrendszerben nem létezik. Nem szolgálja az individuum épülését, nem terapeutikus hatású és csak a baj van vele. Tehát nincs.

[2]A cikkemben példaként hozott, a katolikus és az evangélikus egyházi sajtóban megjelent megfogalmazások eredeti forrásait készakarva nem közlöm. Ennek az egyik oka az, hogy egyáltalán nem a megfogalmazások általam nagyra becsült szerzőivel, hanem csak a megfogalmazások módjával szeretnék vitatkozni. A másik oka pedig az, hogy nem kívánom azt a látszatot sem kelteni, hogy „nálunk, evangélikusoknál” minden rendben van, mert ez egy hamis énkép lenne.

Ez az istenkép nem feltétlenül tudatos. A legtöbben azok közül, akik így gondolkodnak, nem ismerték meg az evangélium üzenetét. Ha esetleg valahol hallottak is róla, nem tapasztalták meg úgy, hogy a sajátjuk legyen. Megdöbbentő tanulsága volt Christian Smith-ék tanulmányának, hogy a meginterjúvolt háromezer amerikai tizenéves közül igen soknak az interjú képezte az első olyan beszélgetést az életében, amelyben egy felnőtt emberrel a hit kérdéseiről beszélt. Azonban ugyanazok a meginterjúvolt tizenévesek, akiknek halvány fogalmuk sem volt, hogy ki volt valójában Mózes, vagy Jézus, igen kiérlelt és precíz válaszokat tudtak adni a kedvenc énekesük, vagy TV sztárjuk magánéletének részleteiről (vagy arról, hogy hogyan lehet bekerülni egy jó egyetemre).

Nem dőlhetünk hátra a székünkben azzal a megnyugtató tudattal, hogy „*bezzeg a magyar tizenévesek jelentős része hitoktatásban részesül*". Ha még a konfirmáltjaink jelentős része is „elpárolog" az egyházból, vajon mennyire vált személyes tapasztalatukká az általuk megélt hit? Vajon találkoztak-e már Jézussal? Átélték-e azt a végtelen szeretet, amely Jézusból árad? Eléjük élte-e már Jézus végtelen szeretetének az élet-átalakító hatását valaki? Láttak-e már ezt a túláradó, jézusi szeretetet újra meg újra hitelesen továbbadó hívőket az életükben?

Összefoglalva: a moralista terapeutikus deizmus egy olyan jóindulatú, de tartalmatlan szimpátia, amelyet maximum a kereszténység törvénytelenül fogant mostoha-unokaöccsének nevezhetünk. Ez a nézőpont Isten szuverenitása helyébe az egyén szuverenitását állítja, és az emberi problémákat olyan pszichés állapotoknak fogja fel, amelyeknek csak egy „terápiás tervre" van szükségük. Végkövetkeztetésként: a pogányság helyett jelenleg egy olyan világnézettel találkozunk, amely a kereszténységből generációk sorozatán át valami olyasmivé alakult, amely a Bibliában feltáruló hittel igen csekély azonosságot mutat. Azaz: egy olyan amerikai nemzet evangelizációja előtt állunk, amelyik jelentős része ugyan saját magát keresztténynek tartja, döntő többségében hisz valamilyen Isten létezésében, saját magát sokszor igen vallásosnak gondolja, mégis: a kereszténység lényegéhez vajmi kevés köze van (SMITH 2009).

Itt sem legyinthetünk azzal, hogy idehaza más a helyzet. Sem a „nem vallásosak" vagy a kérdésre nem válaszolók tíz év alatt 45%-ról 56%-ra nőtt népszámlálási aránya, sem pedig a „maguk módján hívők" visszatérően magasnak mért sokasága (lásd pl. TOMKA 2011) nem engedi ezt meg. És akkor még meg sem kérdeztük azt magunktól, hogy ha gyülekezeteinkben a hitünk alapvető kérdéseivel kapcsolatban kérdéseket tennénk fel, akkor vajon a válaszok mennyiben fednének át a Bibliában feltáruló hittel…

Lehet persze az egész jelenséget „józan normalitásnak" tartani, „megszórva egy csipetnyi ártatlan, gyermeki vallásossággal". Csakhogy a keresztényeket Krisztusról nevezték el keresztényeknek (Χριστιανούς; ApCsel 11,26). Így az a „csipetnyi vallásosság", amely nem tartalmaz még ennyit sem a Krisztusból, kereszténységnek nem nevezhető.

Én-központú kereszténység korunk keresztény tanításában

Kicsit belegondolva az idáig felsorolt gondolatokba, egy gyakorlottabb, istentapasztalattal rendelkező hívő (*nota bene: lelkész*) rádöbbenhet arra, hogy mennyire tévesek. Vannak azonban a túltengő individualitásunknak sokkal kifinomultabb, és így rejtettebb formái is. Sőt. Ezek a formák messze nemcsak a közbeszédben, hanem az egyházi megnyilatkozásokban is fel-felütik a fejüket. Az alábbiakban hat példát hozok ilyen, rejtettebben téves nézetekre.

1. Az Isten képmására való teremtettségünk túlértékelése. „*Akkor kezdjük igazán jól érezni magunkat, amikor közeledünk az önvalónkhoz, ami a teremtettségünk sebzetlensége*". Az ilyen és hasonló[3] megfogalmazások helyesen utalnak arra, hogy az embert

[3]Anselm Grün a megváltásról írott könyvében ilyen mondat is szerepel: „*a megváltás végső soron igazi lényegünknek a megőrzése, a legeslegbelső magvunkhoz, igazi 'Selbst'-ünkhöz való visszatalálás*" (GRÜN 2025,

Isten a saját képmására teremtette (1Móz 1,26). Ugyanakkor elfelejtik, hogy közben történt egy „apró malőr": a bűnbeesés. A bűnbeesést nem lehet egy történeti kategóriaként kezelni, ami alatt ott bújik meg az az eredeti „önvalónk", amely sebzetlen. Ugyanis ha így teszünk, akkor elkezdjük leértékelni Jézus egész megváltó művét. Hiszen ilyen szemlélettel a kereszten csak annyi történt, hogy lefoszlott rólunk az az átmeneti burok, amelyik eltakarta a mi valódi énünket. Innen már csak egyetlen lépés a „*Nosza rajta! Fedezzük fel ezt az érintetlen magot magunkban, és hopp: már itt is van az üdvösség.* Ne fedezzünk fel semmi mást, csak a Krisztust. Nincs nekünk „sebzetlen önvalónk". A mi „sebzetlen önvalónk" ott függ a kereszten. Úgy hívják, hogy Jézus. Egyedül a Krisztusban kapott kegyelem (*sola gratia*) az, amelyik meg tud minket tisztítani. Különben a megigazult énünk (*iustus*) mellett letörölhetetlenül ott marad a bűnös énünk (*peccator*).

2. A hitnek a mi saját döntésünkként való értelmezése. „*Addig, ameddig én esélyt adok Istennek, ő újra és újra esélyt ad nekem.*" Az ilyen és hasonló megfogalmazások félreértik a sorrendet. Nem az történt, hogy Isten aláírt az örök életünkről egy biankó csekket, amelyet mi akkor váltunk be, amikor éppen úri kedvünk ezt jónak tartja. A hit nem döntés kérdése. A hit maga olyan kegyelem, amelyet kérnünk kell – hasonlóan a megszállott fiú apjához: „*Hiszek! Segíts a hitetlenségemen!*" (Mk 9,24). A hit megtérés kérdése: *metanoia*, olyan mély benső átalakulás, amely éppenhogy a saját óemberünk megtagadásához, és a Krisztusban való újjászületésünkhöz vezet.[4] Minden nap. Újra meg újra. Néha apránként, néha meg ugrásokkal (CSERMELY 2027). Ha mindezt egy szimpla döntéssé redukáljuk, akkor könnyen úgy járhatunk, mint azok a kedves testvéreink, akik szentül állítják, hogy (*teszem azt*) 2018. december 4.-én délután 3 óra 15 perckor átadták magukat Jézusnak – csak éppenséggel ez ma már cseppet sem látszik rajtuk… Hol van az énünk középpontja? Éppen ma? Éppen most? Saját magunkban? Az előző pontban említett „sebzetlen(-nek vélt...) önvalónkban"? Vagy a Krisztusban? Ez a kérdések kérdése.

3. Az emberi ész túlértékelése. Nagyon sokszor abba a hibába esünk, hogy olyan dolgokra kérdezünk rá, amelyeket nem kellene megkérdeznünk. A misztérium (hitünk szent titka) éppen azért misztérium, mert a benne megnyilvánuló Teljesség csak igen korlátozottan írható le a mi véges emberi fogalmainkkal (CSERMELY 2027). Az első hiba láncolatszerűen hozza magával a többit: 1.) Tudom. 2.) Amit tudok, azt értem is. 3.) Amit értek, azt uralom. – Igen tanulságos volt a számomra Hans Jonas gondolatmenete: 1.) Az isteni mindenhatóság csak akkor állhat fenn az isteni jósággal együtt, ha Isten kikutathatatlan lény. 2.) A jóság elválaszthatatlan része az istenfogalomnak. 3.) Isten megérthető. 4.) Ezekből következik, hogy Isten nem mindenható (JONAS 1996). Jonasnak igaza van abban, hogy a mindenhatóság, a jóság és a megérthetőség egyszerre nem lehet igaz. Abban is, hogy a jóság Istentől el nem tagadható. Csak a választása téves.[5] Eszünk a tudás fájáról, azt képzeljük, hogy megértjük Istent, és ezért cserébe „logikusan" elvesszük a mindenhatóságát. A fordított választás, amely elismeri, hogy Isten misztériuma e földi életben soha nem lesz az ember számára felfogható (CSERMELY 2027), nem az egó, hanem az alázat választása. Milyen szép II. János Pál ezt

---

47. o.). Ez a jungiánus „Selbst" (JUNG 2017) az én-centrikus kereszténységnek egy nagyon nehezen kiküszöbölhető, kedvelt toposza lett. Nem a „Selbst"-ünkhöz, hanem Krisztushoz találunk vissza. (*Félreértés ne essék: Grün könyvének a gondolatgazdagsága olyan lenyűgözően pazar, hogy a könyv elolvasását mindenkinek csak ajánlani tudom. Olvasás közben azonban vigyázzunk arra a néhány százaléknyi gondolati félresiklásra, amely a könyvbe sajnálatos módon belekerült.*)

[4]Nagyon szép Joseph Ratzinger gondolatmenete a megtérésről: „*A mindvégig tartó szeretet az, amely véghezviszi a lehetetlennek tűnő* metasztasziszt*, a kilépést a korlátok közé szorított individualitás határain túl, megvalósítja az agapét, az áttörést az isteni valósághoz*" (RATZINGER 2011, 50. o.).

[5]A gondolatmenet megértéséhez fontos tudnunk, hogy Hans Jonas Auschwitz tükrében értelmezte újjá az istenfogalmat (JONAS 1996). Auschwitznál az emberi értelem megáll, és azt teszi, amit Jób barátai (Jób 2,13): az áldozatok előtt letérdel, és hét napig hallgat.

leíró, alázatos mondata: „*Az Eucharisztia tényleg kimondhatatlan szentség!*” (*Redemptor hominis* 20.).

4. Az emberi (*jó*) tettek túlértékelése. A „hitünk a mi döntésünk kérdése” gondolatmenettől már csak egy lépés a „megváltás a mi döntésünk” gondolata. „*A keresztény ember nem lehet pesszimista, mert a sorsa az üdvösségbe vezet, és ha tesz is ezért, akkor el is jut oda!*” Ugye milyen erőt adóan szép mondat? Csak az az apró gond vele, hogy az üdvösség nem a mi tetteink, hanem a soha, semmivel meg nem érdemelt, ingyenes kegyelem kérdése. – Egy másik felemelő mondat az egyházi sajtóból: „*Amit el tudsz képzelni, arra képes is leszel.*” Kedves Testvéreim! Minek ide ima? Minek ide egy minket csak zavaró Isten? Csak vegyük a kezünkbe az akarásunk varázsceruzáját, és máris készen vannak a legszebb álmaink! – Katolikus testvéreink a Kol 1,24-re hivatkozó kedvelt toposza, hogy „*kipótlom azt, ami a Krisztus szenvedéseiből hiányzik*”, azaz: részt veszek én is a megváltásban. Két „apró” hiba van ebben. Az első hiba tárgyi: az eredeti görög szövegből nyilvánvaló, hogy nem Krisztusból hiányzott ez a szenvedés, hanem Pálból. Nem mindegy… A második hiba teológiai: *nincs mit* kipótolni Krisztus szenvedésein. A megváltásunk a kereszten elvégeztetett (Jn 19,30). – Mindez persze nem a joggal kárhoztatott olcsó kegyelem (BONHOEFFER 2007) meghirdetése kíván lenni. A hit halott cselekedetek nélkül (Jak 2,26). De a cselekedet nem pótolja sem a hitet, sem a megváltást.

5. Jézus (*akár csak burkoltan*) olyan emberként való tekintése, aki „egy közülünk”. „*Krisztus az imádságban elmerül Isten benső életében, a Szentháromságban.*” Ez a mondat látszólag egy gyönyörűség. A hit mélysége. Csak éppen egy nagy bökkenő van vele. A khalkédóni zsinat tanítása szerint a megtestesült Krisztus nemcsak 100%-ig ember volt, hanem (mindvégig) 100%-ig isten is maradt. Így nem igazán volt szüksége imára ahhoz, hogy elmerüljön Isten benső életében, a Szentháromságban, mert egész földi élete alatt a Szentháromság tagja volt és maradt. – Hasonlóan félrevezető kérdéskör a „*Mikor szembesült a Megváltó a keresztáldozatának a tényével?*” eszmefuttatásainak a sokasága. (A grün-i megfogalmazásban: „*Jézus is a keresztúton eljut a feltámadásig, az igazi ’Selbst’-jéhez*”; GRÜN 2025, 48. o.) Az igazi válasz az, hogy ne tegyünk fel ilyen kérdéseket. Ha mégis feltesszük, akkor meg kergessük el az „ekkor, vagy akkor döbbent rá” válaszainkat, mert Jézus a keresztáldozata miatt testesült meg.[6] A 100%-ig isten Jézus, akinek a sorsát már nyolc napos korában előre jelezte az agg Simeon (Lk 2,35), és akit már 1-2 éves kora táján leborulva imádtak a napkeleti bölcsek (Mt 2,11), az egész földi élete során ön-azonos volt. Ennek az ellenkezőjét gondolva egy olyan Mennyei Atya képe sejlik fel előttünk, aki vagy ugyanúgy az időben él, mint mi, emberek, vagy átverte a fiát (*akivel a Szent Lelke azonos, Róm 8,9; és akivel egyek, Jn 17,11*). Beláthatjuk, hogy ezt az egész gondolatmenetet jobb el sem kezdeni... Inkább hajtsunk fejet és térdet a Krisztus misztériuma előtt (CSERMELY 2027).

6. A saját, másokat hithez segítő tevékenységünk túlértékelése. „*Az apostolkodás célja Isten Országának a megalapítása.*” Ez a mondat is látszólag egy gyönyörűség. Igazi apostoli erő mutatkozik meg ebben a mondatban. Csak egyetlen baj van vele. Isten Országát *nem nekünk* kell megalapítanunk. Ezt Jézus már megtette. Véglegesen és visszavonhatatlanul. A kereszten. Mi legfeljebb gyarapíthatjuk Isten Országát. Ezeknek a félrehallásoknak a fényében milyen nagy öröm volt olvasnom Varga László kaposvári katolikus püspök mondatát: „*Nem a pap a középpontja a misének, hanem Krisztus*”. Ezt a mondatot mi magunk is megszívlelhetnénk: Nem a lelkész fantasztikus szónoki teljesítménye a középpontja az istentiszteletnek, hanem Krisztus.

---

[6]Ha ezt tagadjuk, mint Anselm Grün (*„Jézus nem azért lett emberré, hogy a kereszten feláldozza magát*”; GRÜN 2025, 92.-93. o.), akkor logikusan jutunk el oda, hogy „*Jézus szeretete behatolt a világ gonoszságába, utóbbi átváltozott, Isten uralma alá került. Így immár nincs semmi, ami ki lenne zárva Isten országából*” (GRÜN 2025, 125. o.), ami lebutítja az egyszerre igaz és bűnös (*simul iustus et peccator*) Isten komplexitását gyönyörűen tükröző (CSERMELY 2027) kettősségét, és a megváltást áthelyezi a keresztről a megtestesülésre.

Félreértés ne essék. Ezekkel a példákkal nem azt akartam igazolni, hogy a szubjektív megközelítés a Biblia értelmezésében, vagy a hitoktatás során hibás. Nagyszerűen segítheti a bibliai jelenetek benső átélését pl. az, ha Jézus helyébe képzeljük magunkat. Csak akkor lesz baj, ha az ilyen és hasonló megközelítéseket nem eszköznek, hanem valóságnak kezdjük el értelmezni. Itt léphetünk át ugyanis igen könnyen azon a választóvonalon, amelynek a másik felén már „leértékeljük" Jézust, mint 100%-ig istent, illetve az emberi egónkat (akár csak finoman és burkoltan) Jézus elé, vagy Jézus fölé helyezzük. Ezzel az utóbbi lépéssel válik ugyanis a saját egónk a mi téves képzetünkben egyenlővé a kereszttel. Miért? Mert a saját „sebzetlen önvalónktól" (1), döntésünktől (2), értelmünktől (3), jótetteinktől (4), Jézushoz (*mint egy másik kiváló emberhez*) való hasonlóságunktól (5), valamint misszionáló és evangelizáló, „apostoli" tetteinktől (6) tesszük függővé a megváltásunkat, és nem Krisztusnak a kereszten adott, ingyenes kegyelmétől. Ezzel viszont az egónk éppenhogy az a kereszt lesz, amelyet mi magunk a saját törpeségünk, bűneink és szenvedéseink szimbólumaként magunkon cipelünk. Engedjük tehát azt, hogy Jézus a csodálatos cserével az egocentrikusságunkat az Ő határtalan önzetlenségére cserélje – a kereszten.

Írásomban a fenti 6 példát hoztam az én-központú kereszténység finom, alig észrevehető torzító hatásaira az első olvasatra lélekemelőnek hangzó megállapításokban. A tisztelt Olvasóra bízom, hogy tegyen ezek mellé még másik 12 én-központú féleértést. Attól tartok, hogy találni fog sokkal többet is… Kedves Testvéreim! Tartsunk önvizsgálatot. Keresgéljünk ilyeneket a saját igehirdetéseinkben is… Az egyén-centrikus, elsőre sokszor aprónak tűnő teológiai féleértések sajnálatosan gyakoriak lettek az egyházi nyelvezetben. A cikkem legfontosabb mondanivalójának azt tartom, hogy ügyeljünk erre legalább a saját lelkészi munkánkban. Legyünk fokozottan igényesek abban, amit mondunk vagy írunk. Vigyázzunk az evangélium tanításának a tisztaságára.[7] Ne engedjük, hogy az én-központú kereszténység beszüremkedései eltorzítsák a megnyilatkozásainkat.

Zárszó: az én-központú kereszténység jövője

Az individualizmus növekedése messze nem állt meg napjainkban sem. A fiatalabb generációk jelentős részének a kommunikációja már hosszú évek óta egyre inkább átterjedt közösségi média felületeire. Megdöbbentő olyan, egymáshoz közel ülő embereket látni a tömegközlekedési eszközökön, akik az okostelefonjukba pötyögve „beszélgetnek". Az elmúlt néhány évben újabb „szintet léptünk". Az emberek jelentős része már nem is egymással, hanem a mesterséges intelligenciával társalog. Ezáltal – *ha nincsenek kellően célzott kérdéseink, és nincs meg bennünk a kapott válaszok kellő kritikája* – a saját, kiokádott hülyeségünket zabáljuk vissza (*okosan átformálva persze, hogy erre ne jöjjünk rá*). A 2025-ös PISA felmérés szerint a 15 éves magyar diákok közel egyharmada funkcionális analfabétának tekinthető. Hogyan várható el attól a mesterséges intelligencia kellő kritikája, aki egy elolvasott szöveg elemi értelmezésével sincsen tisztában?

Mi a megoldás? Ilyenkor szokott evangélikus egyházunk munkabizottságokat szervezni, irányelveket és cselekvési terveket kidolgozni… Pedig a megoldás jóval egyszerűbb. A megoldás: Krisztus. A megoldás a filippi himnusz: „*Az az indulat legyen bennetek, amely Krisztus Jézusban is megvolt: aki Isten formájában lévén nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem megüresítette önmagát, szolgai formát vett fel, emberekhez hasonlóvá lett, és emberként élt; megalázta magát, és engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig*" (Fil 2,5-8). A megoldás az, amit Kalkuttai Szent Teréz javasolt akkor, amikor egy újságíró megkérdezte tőle: „*Annyi rossz van a világban és az egyházban is. Ön szerint minek kellene először megváltoznia?*" Teréz anya hosszan a szemébe

[7] Ágostai hitvallás, VII.

nézett, aztán csak ennyit mondott: „*Hogy minek kellene először megváltoznia? Magának és nekem...*” Kedves Testvéreim! Kérjük el az alázat kegyelmét a mi Urunktól, és az Ő alázatával tisztuljunk meg az én-központú kereszténységtől. Térjünk meg! Ma is – és majd holnap is. Meg utána is. Mindhalálig. Ámen.

Is our ego equal to the cross?

The pitfalls of individualistic Christianity

- **To what extent has individualism proven beneficial; and to what degree has it become hypertrophied throughout the millennia of Christian history? What characterizes the increasingly egocentric Christianity of the contemporary era? Why does this phenomenon verge precariously on the concept of self-salvation, and how does it subsequently devalue the theology of the cross? Furthermore, what are the salient features of Moralistic Therapeutic Deism? Why is it impermissible to complacently assume that this view was merely an isolated phenomenon restricted to American adolescents two decades ago? Through what subtle permutations is the pure teaching of the Gospel distorted by: 1. the overestimation of the *imago Dei*; 2. the conceptualization of faith strictly as an autonomous human decision; 3–4) the overvaluation of human reason and good deeds; 5. the reduction of Jesus to a mere human being; and finally, 6. the exaggeration of our own efforts in leading others to faith? The primary thesis of this article is an appeal to maintain vigilance regarding the purity of our teaching of the Gospel in relation to egocentric deviations.**

Keywords: individualism / moralistic therapeutic deism / self-salvation / theology of the cross

Bibliográfia

Hivatkozott művek

BONHOEFFER, Dietrich 2007. *Követés*. Luther Kiadó, Budapest.

CSERMELY Péter 2027. *A misztériumok mélysége. Az istentapasztalat kifogyhatatlan öröme*. Kairosz Kiadó, Budapest.

GRÜN, Anselm 2025. *A megváltás és az életünk*. Pannonhalmi Főapátság, Bencés Kiadó, Pannonhalma.

JONAS, Hans 1996. Az istenfogalom Auschwitz után. Zsidó gondolatok. *2000 (folyóirat)*, 8. évf. 8 sz. 51–62 o.

JUNG, Carl Gustav 2017. *Aión.* Scolar Kiadó, Budapest.

RATZINGER, Joseph 1993. *Krisztusra tekintve*. Vigilia Kiadó, Budapest.

RATZINGER, Joseph (XVI. Benedek) 2011. *A názáreti Jézus II.* Szent István Társulat, Budapest.

SHULTS, F. LeRon 2003. *Reforming Theological Anthropology: After the Philosophial Turn to Relationality.* Eerdmans Publising Co., Grand Rapids MI.

SMITH, Christian – DENTON, Melina Lundquist 2009. *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers*. Oxford University Press, Oxford UK.

SZIKRA Benedek 2025. Individualista, polgári vallásosság? A moralista terapeutikus deizmusról. *Evangélikus Élet*, 90. évf. 29-30 sz. 30–31 o.

TAYLOR, Charles 2007. *A Secular Age*. Harvard University Press, Cambridge MA.

TOMKA Miklós 2011. *A vallás a modern világban*. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet - Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest.

TRUEMAN, Carl 2024. *A modern én felemelkedése és diadala*. Axioma Központ és Budapesti Kortárs Keresztény Intézet, Budapest.
ZIZIOULAS, John 2012. *Remembering the Future: An Eschatological Ontology*. T&T Clark – Bloomsbury Publishing, London UK.

Felhasznált irodalom

A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai 2. Ágostai Hitvallás. (Szerk: REUSS András) 2008. Luther Kiadó, Budapest.
LANE, Tony 2016. *A keresztyén gondolkodás rövid története. Teológusok és eszméik az apostoli atyáktól napjainkig*. Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó, Budapest.
Szent Ágoston vallomásai. 1995. Szent István Társulat, Budapest.
II. János Pál pápa első enciklikája (Redemptor hominis) és levelei. 1980. Szent István Társulat, Budapest.